

ДЖОРДЖ ГЕРШВІН – ОСНОВОПОЛОЖНИК «КЛАСИЧНОГО» ДЖАЗУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі розглянуто вплив творчості американського піаніста Джорджа Гершвіна на становлення «класичного» джазу та стрімку популяризацію цього стилю у США на початку XX ст.

Ключові слова: Джордж Гершвін, джаз, класична музика, піаніст, концерт.

Abstract

The work examines the influence of the work of the American pianist George Gershwin on the formation of «classic» jazz and the rapid popularization of this style in the USA on the beginning of the XX century.

Keywords: George Gershwin, jazz, classical music, pianist, concerto.

Вступ

Джордж Гершвін – піаніст та композитор, передова постать американської та світової культури першої половини XX ст. Питання життя та творчості Джорджа Гершвіна залишаються об'єктом дослідження українських та зарубіжних учених. Водночас привертають увагу проблеми становлення «класичного» джазу та вплив творчості композитора на розвиток та популяризацію цього стилю у США на початку XX ст..

Метою роботи є дослідження творчості Джорджа Гершвіна у контексті виникнення «класичного» джазу в США на початку XX ст.

Результати дослідження

Джордж Гершвін народився у 1898 р. у Нью-Йорку у сім'ї Гершовиців, єврейських мігрантів з Російської імперії. Зацікавленість музикою юний Джордж вперше проявив у віці 11 років, коли почав грати на піаніно, яке належало його старшому братові Айрі. Зауваживши талант Джорджа, викладач піаніно Чарльз Гамбітцер почав займатися з ним. Через деякий час Гамбітцер у листі до своєї сестри писав про Гершвіна: «Я викладаю одному хлопцю, який досягне великого успіху, якщо хтось йому допоможе. Він – геній» [3, с. 1].

Завершивши навчання у школі, п'ятнадцятирічний Джордж Гершвін починає свою кар'єру виконавця у розважальних закладах Нью-Йорка, де він виконував роль «song-plugger» – грав популярні хіти на прохання публіки. Водночас із грою на публіку, митець, щоб отримати додатковий прибуток, влаштувався на роботу у Бродвеї, де йому доручили грати на піаніно на репетиціях вистав. За три роки такої праці Джордж Гершвін удосконалив свої навички виконавця, завдяки чому у 1916 р. написав свій перший твір – «When You Want 'Em, You Can't Get 'Em, When You Have 'Em, You Don't Want 'Em» [3, с. 2]. Ця пісня належить до невисокого джазового стилю. Її особливістю, у контексті стилістики Гершвіна-композитора, є використання класичних музичних інструментів для виконання нетипових для них розважальних мотивів джазу.

Джордж Гершвін зазначав: «Джаз – музика, написана тими ж нотами, які використовував Бах. Джаз – вираження енергії Америки. Більше за будь-який інший стиль, джаз увійшов у тіло та кров американського народу. Я переконаний, що він може стати основою для симфонічних творів» [2, с. 157].

У 1924 р., на прохання диригента Пола Вайтмена створити номер, який сприятиме популяризації джазового стилю, Джордж Гершвін взявся до написання свого найвідомішого твору – «Rhapsody in Blue». Дебют композиції відбувся 12 лютого 1924 р. в Еоліанській залі, де Джордж Гершвін сольо виконав частину композиції на фортепіано. Програма концерту мала назву «Експеримент у сучасній

музиці». Хоча на той час джаз не вперше виконувався у високих концертних залах, доти невластива для них своєрідність твору митця викликала захоплення публіки та схвальну газетну кампанію. «Rhapsody in Blue» досягла миттєвого успіху, що відразу принесло визнання Джорджу Гершвіну [5, с. 65].

Щодо стилістики «Rhapsody in Blue» музикознавець Лариса Яцкова зауважує, що «автор втілює красу раннього джазу – його темпераментність, можливість вільної імпровізації, яскраві темброві забарвлення з поєднанням різних інструментів оркестрової групи. Він показав захоплюючі, енергійні, синкоповані ритми джазу, незвичайну гармонічну структуру та темперацію блюзів. Образи та інтонації, які склались пізніше, Джордж Гершвін втілює у звуки європейського симфонічного оркестру, поєднав їх із художніми прийомами класичної музики» [2, с. 158].

Зростання популярності митця супроводжувалось збагаченням його творчого доробку. За десять років після дебюту «Rhapsody in Blue», Джордж Гершвін (переважно спільно з Айрою Гершвіном) написав низку творів, які стали музичними стандартами та увійшли до «Great American Songbook». До них належать «Summertime», «I Got Rhythm», «Stairway to Paradise», «Nice Work If You Can Get It», «Fascinating Rhythm», «Strike Up the Band», «That Certain Feeling», «They Can't Take That Away from Me», «Of Thee I Sing», «'S Wonderful», «Oh, Lady Be Good», «Somebody Loves Me», «Bidin' My Time», «Cuban Overture», «Second Rhapsody».

До творчого доробку Джорджа Гершвіна також належать мюзикл «An American in Paris» та опера «Porgy and Bess», яку митець написав у 1935 р. на лібрето Едвана Гейварда. В опері йдеться про Поргі, вуличного жебрака-інваліда з Південної Кароліни, який, проходячи крізь складні перипетії життя, намагається врятувати свою кохану Бесс від бідності та залежності від поганців [3, с. 2]. У «Porgy and Bess» тематично обіграно попередньо написані композитором пісні, зокрема, «Summertime», якою відкривається перший акт опери. Стрімкий успіх «Porgy and Bess» дозволив Джорджу Гершвіну переїхати до Голівуду та розпочати роботу над фільмом «Shall We Dance».

Лариса Яцкова зазначає, що «Porgy and Bess» – «твір, який багато де відступає від класичних оперних канонів: темп розвитку подій на сцені досить швидкий, кожен номер пов'язаний із розвитком драматургічної дії. Ця опера натхненна ідеалами, які втілюють яскраві художні засоби виразності, що підкреслює виняткові риси майстерності митця» [2, с. 158].

Довершене використання Джорджем Гершвіном у своїх творах характерних рис джазу та класичної музики дає змогу стверджувати, що він став основоположником «класичного» джазу, характерною рисою якого є інтеграція джазових елементів у класичне виконання. Квінтесенцією цього стилю є твір «Concerto in F», який митець написав спільно з Вальтером Дамрошем та який був презентований публіці взимку 1925 р. у Карнегі-хол.

«Concerto in F» складається з трьох частин: Allegro, Adagio – Andante con moto, Allegro agitato. За словами самого Джорджа Гершвіна: «перша частина розкидає ритм чарльстону, вона швидка та пульсуюча, репрезентує молодість та завзятість духу американського життя. Початок цієї частини дає ритмічний мотив, виконаний барабанами, але основу Allegro задає фагот. Далі йде друга частина, яку розпочинає фортепіано. Adagio – Andante con moto оточує поетична, вечірня атмосфера, яку прозвали американським блюзом, але, слід зауважити, що це виконання має чистішу форму, ніж зазвичай. Остання частина має тісний зв'язок із першою, відтворюючи її стиль. Allegro agitato – поєднання бурхливих ритмів, які невтомно йдуть до останньої секунди» [4].

Як зазначає Вадим Ракочі: «Показово, що Гершвін сприймав джазовий ритм крізь призму симфонічного мистецтва, чим підкреслив їхню єдність...» [1, с. 49]. У «Concerto in F» Джордж Гершвін використав музичні інструменти, рідкісні для симфонічного оркестру, проте цілком звичні для джазових гуртів. Довершена інтеграція джазових елементів надає класичному оркестру низку нових ознак, передусім, своєрідного грайливого звучання. Характерними рисами джазу у творі є неймовірні синкопи, карколомні чергування різних тривалостей, зсуви сильних долей завдяки залігованим нотам, перманентна мінливість рисунка [1, с. 52]. Таким чином, три головні засоби музичної виразності (ритм, гармонія та мелодія) набувають нових форм у «Concerto in F», по-іншому розкриваючи симфонічну музику.

«Concerto in F» зміцнило позиції Джорджа Гершвіна як композитора, збільшивши його популярність серед широкої публіки та професійних музикантів. Окрім того, цей твір знайшов своє відображення у популярному мистецтві. Так, у кінострічці «An American in Paris» режисера Вінсента Мінеллі, створеній за мотивами однойменного мюзикла, одну зі сцен присвячено третій частині «Concerto in F» (Allegro agitato), у якій Оскар Левант у ролі Адама Кука, піаніста-невдахи, уві сні бачить, як він дає концерт, водночас диригуючи оркестром та граючи на усіх інструментах.

Висновок

Отже, Джордж Гершвін є основоположником «класичного» джазу, високої музики на межі двох стилів, характерною ознакою якої є інтеграція джазових елементів у класичне виконання. Творчий доробок композитора є розмаїтим – від популярних пісень до опери й симфоній. Широка популярність заснованого Джорджем Гершвіном стилю допомогла реалізувати свій талант таким митцям, як Коул Портер, Ірвінг Берлін, Річард Роджерс та Оскар Гаммерштайн, а також визначила типовий образ суто американської музики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ракочі В. Виразальні, синтезуючі та драматургічні функції оркестрування в Concerto in F Джорджа Гершвіна. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 1. 2019. С. 44-56.
2. Яцкова Л. Композиторська спадщина Джорджа Гершвіна в контексті світової музичної культури першої половини ХХ століття. *Актуальні питання культурології*. 12. 2012. С. 157-159.
3. George Gershwin Biography. 2016. URL: http://www.gkamusic.com/uploads/1/7/7/4/17742503/gershwin_bio.pdf
4. Howard O. Concerto in F. URL: <https://www.laphil.com/musicdb/pieces/1441/concerto-in-f>
5. Waters, Edward N. Gershwin's «Rhapsody in Blue». *Quarterly Journal of Current Acquisitions*, vol. 4, no. 3, 1947. pp. 65–66.

Гончар Богдан Віталійович – студент групи БМІ-226, факультет інформаційних електронних систем, Вінницький національний технічний університет, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Науковий керівник - Сідлецька Тетяна Іванівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: sidletska79@gmail.com

Bogdan Honchar – student of Faculty of Information Electronic Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: bogdgonchar@gmail.com

Supervisor - Sidletska Tetiana I., PhD Art criticism, assistant professor of Social and Political Sciences Department Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: sidletska79@gmail.com